

ככה נהגו היהודים באתיופיה

הרב ד"ר שלום שרון
רב קהילת קדושי ישראל קרית גת

"שיהיה לכם לתרופות"

ברכת השם, ואילו למקלל השבתי שבעצם קללתך הבאת על עצמך קללה, כפי שנאמר ארך ארוך.

התרבות הדתית של יהודי אתיופיה מלמדת אותנו שהמציאות כולה היא של הקב"ה, ולצד זה, בתוך מציאות זאת קיים פער בין מה שהיינו רוצים להיות לבין מצבנו הנוכחי. הקללות והברכות מלמדות על עולם חסר שזקוק להשלמה. השאלה היא ההשלמה של מי - שלי או של האחרים? אדם שמברך מגלה אכפתיות לאחרים והוא שותף לכאבו או להצלחתו של האחר. המברך מצליח ומסוגל לראות את מה שאין ואת מה שיש לאחרים. לעומת זאת, המקלל הוא ההיפך מכל זה. אכפת לו רק מעצמו. זאת מחשבה אגואיסטית. קיומו של האחר רק מאיים עליו ומהווה גורם מעכב במימוש תשוקותיו. אדם שמקלל הוא אדם מתוסכל. אדם שמברך הוא אדם מבורך. לפי זה אסור לאדם גם לקלל את עצמו.

התיאולוגיה האתיופית, אם כן, מלמדת אותנו את הסוד להיות מן המברכים ולא מן המקללים, אבל גם איך להגיב בעולם שיש בו מקללים. לסבא שלי היה ביטחון עצמי. הוא ידע בערך עצמו. לכן הוא לא התרגש מקללות. מצד שני, הוא ידע לכבד אפילו את המקללים, כי א-לוהים אמר להם לקלל. אם מאמינים שאפילו המקלל הוא שליח של הקב"ה מובטח לנו שהקללות יהפכו לברכות. "וישא בלעם את עיניו - ביקש להכניס בהם עין רעה". ומה ראה? "וַיִּרְא אֶת יְשָׁרְאֵל שֶׁכֵּן לְשִׁבְטֵי"ו, וכדברי רש"י: "ראה כל שבט ושבט שוכן לעצמו ואינן מעורבין, ראה שאין פתחיהם מכוונין זה כנגד זה, שלא יציץ לתוך אהל חברו".

מישהו מקלל אותי קללה נמרצת זה לא מטריד אותי כלל. אבל למה זה כך? רבי אליעזר לימד אותנו "אל תהיה ברכת הדיוט קלה בעיניך" - האם זה נכון גם במקרה של קללה? מה היחס הקיים בין המברך למבורך ובין המקלל למקולל? סבא שלי, אבא גדעון דג'ן מנגשה זצ"ל, נהג לסיים בכל יום לקרוא את ספר "מזמורא דוויד" (ספר תהילים). בהרבה בקרים בכפר שלנו באתיופיה הייתי מתעורר מקול הקריאה הנעימה והמהירה, של סבא. למדתי ממנו הרבה, בעיקר ממעשיו ומהתנהגותו. הוא לימד אותי, שזאת גם התיאולוגיה האתיופית. ש"אין שום דבר בעולם שפועל באופן עצמאי, ללא התערבותו של הקב"ה. הכל זה מא-לוהים. גם המברך וגם המקלל פועלים מכח הקב"ה". שאלתי - מה זה אומר? למה הקב"ה אומר לאחד לברך ולשני לקלל? והוא ענה, בלשון שלי, שהאמונה שהכל מהקב"ה מביאה אותנו לקחת אחריות אישית. במקום הרצון שלנו לתקן את העולם אנו נדרשים לתקן את עצמנו. הקללות והברכות הן כמו קריאת התעוררות לכל הצדדים לעשות חשבון נפש. מהם היתרונות והחסרונות שלי? איפה אני צריך להשתפר ואיפה עליי להשתנות? איך אני משפר את הסבלנות שלי, את החוזק הנפשי שלי?

מאוד שמחתי שכך מסופר בתלמוד הירושלמי, שרבי ישמעאל הלך בדרך ופגש בגוי שבירכו, רבי ישמעאל השיבו לו ש'מילתך אמורה'. בהמשך הדרך פגש שוב בגוי אחר שקיללו, והשיבו רבי ישמעאל ש'מילתך אמורה'. תלמידיו תמהו - כיצד ענה למברך ולמקלל באותה לשון? והוא הסביר: 'למברך עניתי שאיני צריך להשיב לו ברכה, לפי שבכך שברכני הרי השם מברכו שנאמר ומברכך ברוך, ומה יוסיף ברכתי על

מפעם לפעם אני מחזיק בספרו של ד"ר יוסף גורי "ווען לאכט אייד" (מתי יהודי צוחק) ואני נהנה מהאוסף המדהים והמתורגם של ביטויים, ניבים, דימויים, מטבעות לשון ובדיחות בשפת היידיש. ספר נוסף ידוע של גורי נקרא "שנשמע בשורות טובות - ברכות וקללות ביידיש", ספר המכיל מאות ברכות, ברכות מתחזות לקללות, וקללות עממיות עסיסיות. למשל, מספר דוגמאות לז'אנר של קללות שמתחזות לברכות - "שתהיה עשיר כקורח ותוציא הכל על רופאים", או "שתיהנה בסעודת החתונה שלך ותיחנק בביס האחרון", וכמובן: "שתחיה, אבל לא להרבה זמן". הופיעו גם קללות מיוחדות שכוונו כלפי שני בני אדם. כמו למשל, "שאתה תהפוך ללביבה והוא לחתול, ושהוא יבלע אותך וייחנק - ואז ניפטר משניכם", ו"שתהיו לכפרה שניכם ביום אחד".

זאת ההזדמנות לשאול - מה משמעותן של הקללות והברכות בחיינו? למה כאשר לומדים שפה חדשה לומדים בעיקר את הקללות? ובכלל, נראה לי שאפילו בתורה מספר הפסוקים של הקללות עולה בהרבה ממספר הפסוקים של הברכות. עד כמה מועילה הברכה ומוזיקה הקללה?

בתורה מצאנו מספר איסורים לקלל אדם מישאל, בפרשת משפטים (שמות כב כז) נאמר: **א-להים לא תקלל וְנָשִׂיא קְעֻקָּה לֹא תֹאדַר**. ובפרשת קדושים (ויקרא יט יד) נאמר: **לֹא תִקְלַל חֲרָשׁ**. אם התורה אוסרת לקלל סימן שהתורה לוקחת ברצינות יתר את המקלל? כלומר, ככל הנראה לברכה או לקללה יש כח, והן עלולות להשפיע לחיוב או לשלילה על המציאות. האם באמת זה כך? באופן אישי, כאשר מברכים אותי אני כל כך מתרגש, ולעומת זאת, כאשר